

DE DAG DAT IK IN DE BERM GING ZITTEN

Peter Winnen

De dag dat ik in de
berm ging zitten

en andere wielerverhalen

2021

THOMAS RAP
AMSTERDAM

De verhalen in *De dag dat ik in de berm ging zitten*
verschenen eerder onder meer in *NRC Handelsblad*,
De Muur, *VARAGids* en *Soigneur*.

Copyright © 2021 Peter Winnen
Omslagontwerp Riesenkind
Omslagillustratie Cor Vos
Foto auteur Keke Keukelaar
Vormgeving binnenwerk Perfect Service, Reeuwijk
Druk- en bindwerk Wilco, Amersfoort
ISBN 978 94 004 0879 1
NUR 320

thomasrap.nl

Bij de productie van dit boek is gebruikgemaakt van papier dat het keurmerk van de Forest Stewardship Council (FSC®) mag dragen. Bij dit papier is het zeker dat de productie niet tot bosvernietiging heeft geleid.

Inhoud

<i>Voorwoord Bert Wagendorp</i>	7
Reddingsboei	13
Winterretraite	17
Heen en terug naar Berg en Dal	21
Zonder kasseien geen koers	39
Besmettingsgevaar	45
De barmhartige kannibaal	49
De brommer	63
Thuiskomen na een Odyssee	67
Een krankzinnige tijd	71
Mijn moeder en de monstrueuze Tour	81
De eeuwige belofte	91
Vergeten modernismen	95
De dag dat ik in de berm ging zitten	99
De goede strijd	107
Zo alleen	111
Oplooi, het middelpunt van de wereld	123
Niks te klagen in Monaco	127

De dilettaant	141
Beren op de weg	145
De oplossing	157
Levende truien	161
Van Alpe d'Huez kom je niet meer los	165
Controle	173
Evariste, het supertalent uit Kameroen	177
Tot op de draad versleten	197
<i>L'Uomo di Gavia</i>	207
Een Goed Nieuws Tragedie	211
Zaafs finest hour	221
Endorfine	229
De 10 geboden van de Tour	237
Met zijn allen schuilen achter de omerta	245
<i>Il cuore matto</i>	253

Voorwoord

In elke column die Peter Winnen schrijft zit minstens één gedachte die tot nadenken stemt. Dat klinkt als weinig, maar het is heel veel. Als een columnist een gemiddelde van één eyeopener per column haalt, een observatie die je even doet stoppen en een paar seconden voor je uit laat staren is hij spekkoper. Bij Winnen gaan zulke gedachten niet over wielrennen, nooit eigenlijk. Winnen laat je via het wielrennen heel even stilstaan bij andere zaken, het leven bijvoorbeeld.

Wat is een column, meer specifiek: wat is een sportcolumn, dat vreemde genre dat in Nederland ooit werd geïntroduceerd door Nico Scheepmaker? Het eerlijke antwoord is dat ik dat niet weet. Ik weet wel wat geen sportcolumn is, maar ook dat is moeilijk uit te leggen.

Een sportcolumn gaat op het eerste gezicht over sport, dat wel. Zoals een groentecolumn over groenten gaat en een autocolumn over auto's. Maar de kern van de sportcolumn is dat sport maar een zijdelings thema is. Sport

alleen kan de column niet dragen, daarvoor is zij te een-dimensionaal. Te veel gericht op louter dat ene doel: winnen. Of op de mislukking van dat streven. Daar kom je er niet mee, dan ben je na één column klaar.

Je hebt drie soorten columnisten. In de eerste plaats de schrijvers die dan wel columnist worden genoemd, maar die het eigenlijk niet zijn. Er is een plekje voor ze vrijgemaakt en daar typen ze elke week het vereiste aantal woorden op, maar een column is het niet. Het is een stukje.

Dan heb je de mensen die sportcolumnist worden – ze hebben met vallen en opstaan geleerd een column te schrijven, ze worden er steeds iets beter in en uiteindelijk zijn ze sportcolumnist.

Maar er is één soort columnist dat afwijkt, mensen die al sportcolumnist waren voor ze ooit een pen ter hand hadden genomen. Terwijl ze nog deel uitmaakten van het circus dat later hun onderwerp zou worden – in Peter Winnens geval het profpeloton – keken ze al als columnist, met de scheve blik van de deelnemer die weet dat hij met iets absurds bezig is maar die er om diverse redenen nog even mee doorgaat. Iemand die geniet van de heroïek waarvan hij onderdeel is en die erin opgaat, maar die er tegelijkertijd hoofdschuddend naar kijkt.

Iemand die commentaar geeft bij zijn eigen gedrag.

Met Peter Winnen heb ik dat zelf meegemaakt, op de Promenade des Anglais in Nice. Het was na de afsluitende tijdrit in Parijs-Nice en Winnen was vierde geworden in het eindklassement. Het was 1989 en ik zette mijn eerste schreden in de wereld van het professionele wielrennen. Ik ging naar Peter Winnen toe en opende het gesprekje met een compliment: vierde, geweldig.

Hierop keek Winnen me onderzoekend aan. Ik begon nattigheid te voelen, het compliment viel kennelijk niet in goede aarde. Maar dat was het niet. Dat iemand die hij niet kende hem complimenteerde deed hem niets. Het gaf alleen maar blijk van een volslagen gebrek aan inzicht in wat hij aan het doen was, van een naïeve kijk op de wielersport. Ik miste de kern en dacht nog dat iedereen wel blij zou zijn met een vierde plaats.

‘Weet jij hoeveel die vierde plaats me kan schelen?’ vroeg Winnen.

Ik was inderdaad benieuwd. Zag hij die misschien als een teken van zijn wedergeboorte, als een nieuwe start nadat hij in het begin van dat decennium zijn naam had gevestigd en sindsdien geen grote successen meer had geboekt? Had hij de magie herontdekt? Winnen was 31, dus het kon nog gemakkelijk.

‘Geen kut,’ zei Winnen, en fietste weg.

Ik stond versteld, zei hij nou ‘geen kut’?

Ik besepte dat toen niet, maar het was het antwoord van een sportcolumnist. Iemand die zichzelf observeerde en in zijn hoofd noteerde wat hij zag. Dat is veel

moeilijker dan je zou denken. De topsporter kan zich eigenlijk geen relativering veroorloven, hij moet volledig geconcentreerd zijn op wat hij aan het doen is. Er is geen ruimte voor terzijdes, verwonderd kijken naar jezelf doe je maar als je geen sporter meer bent.

Maar Winnen heeft dat altijd gedaan. Niet omdat hij het leuk vond, maar omdat hij het als de normaalste zaak van de wereld beschouwt. Hij kan voorvallen terughalen uit zijn nieuwelingentijd die erop wijzen dat hij toen al De Blik had. Hij weet nog wat hij dacht toen hij bezig was met zijn eerste glorieuze overwinning op Alpe d'Huez. Ieder normaal mens zou zich alleen nog de pijn en de uitputting herinneren, en de euforie die erop volgde. Maar Winnen ziet nog een man die zijn auto waste en herinnert zich wat hij dacht: was ik die man maar.

Dat duidt, ondanks de kritieke omstandigheden, op een speelse geest, een voorwaarde voor de ware columnist. Die associeert er op los, hij verbindt een voorval met een gedachte en komt zo tot de kern: eigenlijk wil ik hier niet zijn, maar door omstandigheden ben ik er wel en toevalligerwijs ben ik ook nog op weg om eerste te worden.

Opeens krijg je een geheel nieuwe inkijk in de geest van de atleet.

Wat hij vroeger met zichzelf deed, doet hij nu met anderen. Hij probeert het geheim te ontraadselen, iets te zien wat de betreffende topsporter zelf is ontgaan. Een

klein detail waarin de waarheid verscholen zit.

Peter Winnen is een langzame schrijver; dat zie je aan elke zin, zorgvuldigheid kost tijd. Er staan in zijn columns geen zinnen die je wel zou kunnen missen. Haal je er eentje weg, dan stort het hele bouwwerk in elkaar: hij heeft zelf elke overbodige zin al geschraapt.

In een column over Remco Evenepoel schreef hij onlangs dit: 'Wie met een goudklomp in het hart geboren is ontkomt er haast niet aan een beschermingslinie aan te leggen.' Een zin waarover je even moet nadenken, tot je beseft dat hij klopt.

De beschermingslinie van Peter Winnen zelf is het schijnbare gemak waarmee hij observaties noteert. Daarmee schept hij afstand: je komt er pas achter hoe moeilijk het is wat hij doet, als je het zelf probeert. Het lijken willekeurige zinnen van toevallige woorden, maar het zijn zorgvuldig gevormde goudklompjes.

Bert Wagendorp

Ik had toen meteen achter Peter Winnen aan moeten lopen en hem moeten vragen of hij geen sportcolumnist wilde worden, maar zover was ik toen nog niet.

Gelukkig werd hij het later alsnog.

Losgezongen wil niet zeggen dat wielrennen Winnen niet meer interesseerde. De sportcolumnist is juist meer geïnteresseerd dan wie ook. Hij richt zijn aandacht alleen op andere dingen dan de gemiddelde kijker. Hem vallen zaken op die anderen ontgaan, juist omdat hij jarenlang inside is geweest. Hij ziet dingen die zich verschuilen achter de romantische mythe van de sport.

Reddingsboei

Op een kleurenfoto die mijn moeder ooit maakte zie ik twee heren naast elkaar tegen een auto leunen. Beiden dragen een driedelig kostuum. Het ziet er naar uit dat ze naar een plechtige gebeurtenis vertrekken. Aan de houding van jongste kun je zien dat hij zelden een kostuum en een stropdas draagt. Hij lijkt ook net iets te jong voor deze uitdossing. De man naast hem, ik schat hem eind veertig, heeft zijn rechterhand nonchalant in zijn broekzak gestoken. De auto is een feloranje Peugeot 504 stationwagon. Op een witte band om de taille van de auto zijn deze woorden gespoten: **DRIESSEN STOFFEN**. De twee heren lachen. Wat ze ook gaan doen, ze hebben er zin in.

Mijn moeder had als (bijna) alle moeders de gewoonte om de cruciale momenten in de levens van haar kinderen fotografisch vast te leggen. De foto die ik hierboven beschrijf met een afstandelijkheid alsof ik er zelf niet op ben afgedrukt, was de vastlegging van zo'n moment. Maar waarom dan deze afstandelijkheid? Omdat

ik mezelf niet meer herken in dat slungeltje in zijn veel te ruime kostuum? Omdat ik me hem niet meer kan, of wil herinneren? Of schaam ik me er alleen maar voor hoe ik er toen uitzag? Het laatste schijnt een vrij algemene ervaring te zijn, maar dat is hier niet aan de orde. De kwestie is dat op het lichtgevoelige negatief in de camera een moment werd bevroren van zo een intens geluk dat ik me makkelijk zou verliezen in golven van sentiment.

De foto is genomen in de zomer van 1980. De man naast me is Henk Steevens, mijn ploegleider van de amateurwielploeg Driessen Stoffen. We staan inderdaad op punt van vertrekken. En, ja, we hebben alle reden tot lachen. Onze bestemming is het genadige Van der Valk Motel in Nuland, waar een zekere Hans van Vliet, namens Koga Myata, mij mijn allereerste contract bij de professionals ter ondertekening zal aanbieden. Henk Steevens gaat me als het ware in liefde overdragen.

Het was snel gegaan dat voorjaar. In april nam Steevens me mee naar een loodzware rittenkoers rond Bergamo. Ik reed me in de top 5. In mei dreef hij me in de handen van bondscoach Rini Wagtmans. Deze zette me tussen de staatsamateurs in de communistische Tour de France, genaamd Warschau-Berlijn-Praag. De missie slaagde wonderbaarlijk. Ik werd tweede achter het beest Barinov. Ja, toen zag ik opeens brood in de professionele wielersport. Afgestudeerd aan de Pedagogische Academie was ik op het arbeidsbureau twee jaar eerder in een uitpuilende en dus perspectiefloze kaartenbak beland.

Ik teerde op een armoeïge rww-uitkering van 800 gulden per maand, mét uitzichtloze sollicitatieplicht. Be-roepsfietser worden, en wel meteen, zo dacht ik er over na het avontuur achter het IJzeren Gordijn. Stralen of falen, de nood was hoog.

Steevens wist Godefroot, ploegleider van het Vlaamse Ijsboerke, te engageren. ‘Maar deze Ollander kunnen we pas gebruiken na 1 januari,’ zei die. ‘Ons budget is op.’ Dat was een ferme tegenslag. Zoveel geduld had ik niet. Toen werd me, helemaal vanuit Heerenveen, onver-wacht een reddingsboei toegeworpen. Koga Myata, het fietsenmerk van Ijsboerke, toonde zich bereid een niem-dalletje uit de Peel in het zadel te hijsen door hem per 1 augustus voor het salaris van een rijwielmonteur op de loonlijst te plaatsen. De poort naar de echte we-reld zwaaide opeens open. De Olympische wegwedstrijd in Moskou, eind juli, zou mijn laatste wedstrijd worden als ‘steuntrekker’.

In augustus van dat jaar maakte mijn moeder een foto van een televisiescherm. Op het beeld is een coureur te zien in een Ijsboerke-shirt. Zijn neus raakt het stuur bijna, de wind legt het haar plat op de schedel. De fiets onder zijn kont is van hetzelfde blauw als de wolkeloze hemel. Ik weet dat die jongen op de foto net zijn eerste professionele demarrage heeft geplaatst. Dit is de Ron-de van Duitsland 1980. De roekeloze demarrage is een uitspatting van ongebreidelde levensdrift, daar ben ik helemaal zeker van.

Winterretraite

Het weer is goed. Dat wil zeggen, het had erger gekund. Toen ik vanochtend de gordijnen openschoof duwde een smerige mist tegen het raam. Maar nu, het loopt tegen het einde van de middag, is de bewolking zo dun dat ik zou zweren een zonnetje te zien. Ik heb een muziekje opgezet. Om precies te zijn: ik luister naar de donkere liedjes van Iron Butterfly. Psychedelische rock uit mijn jeugd waar ik altijd weer vrolijk van word.

Wielrennen beschouw ik als een viering van de seizoenen. Op de fiets word je winter of herfst, of voorjaar of zomer. Er is geen ontkomen aan. Ik herinner me de dode winterperiode. Na de Ronde van Lombardije viel het doek. Twee maanden lang niets meer aan het hoofd. Tijd voor ongehaaste liefde en een normaal bestaan. Eindelijk pijnvrij. Ik werd een aardig of, zoals mijn geliefde het uitdrukte, een hebbelijk mens. Maar de retraite betekende niet dat ik verlost was van de risico's die kleven aan het bestaan van een broodfietser.

De wintermaanden waren functioneel dode maanden. De ontspanning stond altijd in dienst van het volgende wielerseizoen. Van teambuilding had niemand ooit gehoord, toch werd er in de jaren tachtig intuïtief iets aan gedaan. De teambuilding bestond uit een feestavond voor de renners, de voltallige personeelsstaf, de ploegleiding, en de sponsors die uiteraard alles financierden. Partners waren welkom. Eten, drinken, dansen, een overnachting met ontbijt. De pees ging van de boog. Qua alcoholiname was het erop of eronder – de ziel van de topsporter verloochent zich nooit. Het volgende gebeurde in een hotel in Den Bosch.

Een warm en waardevol gesprek ontwikkelde zich met ploegmaat X. Om het momentum niet te verliezen bleven we in hoog tempo koppeltjes bier en Berenburger naar binnen gooien. We werden vrienden voor het leven. Die nacht werd ik gewekt door een volle blaas. De badkamer had geen deur, alleen een op borsthoogte gepositioneerd raam. Gek vond ik het niet. De architectonische charme van de Bossche hotels kon me juist bekoren. Mijn geliefde pakte me bij de arm om me naar binnen te helpen. Althans, dat dacht ik. Ze was panisch. Ineens drong het tot me door dat ik bezig was naar buiten te klimmen door een raam op de zevende verdieping. Het kan ook de achtste geweest zijn, in elk geval was het hoog. Vervuld van dankbaarheid liet ik me door haar begeleiden naar de badkamer in de reële wereld.

De vriendin van X vertelde me bij het ontbijt dat die

de hele nacht had lopen zoeken naar dingen die hij niet kwijt was. Zij weet de nachtelijke overactiviteit aan een overdosis van het kruidenmengsel in de naar geheim recept vervaardigde Berenburger.

O prachtige, levensbedreigende wintermaanden. Ik trok er graag op uit met de terreinfiets. Er ging niets boven de zoete geur van modder en rotting in de tot stilstand gekomen natuur van de Peel. Op een namiddag, de zon was al aardig aan het zakken, hoorde ik twee keiharde knallen. Pal boven mijn hoofd joegen twee wolken hagel door de takken. Als een infanterist wierp ik me plat op de aarde. Ik zag hem naderen, de jager in zijn legergroene jas. Ik herkende hem, sterker nog, ik kende de man heel goed. Het was mijn oom A. Hij trok wit weg toen hij me zag liggen. Hij had me voor een fazant aangezien, zei hij.

Adembenemend mooi werd de winter wanneer de aanhoudende oostenwind de wateren van de Peel bevroor. Ik verruilde de suffe kunstijsbaan voor de onvervalste natuurijsvloer. Op het uitgeharde kanalenstelsel tussen Griendsveen en Helenaveen ging ik eens uit schaatsen. Ik trof er een andere ijsvriend – geen wielrenner, we namen een onbekend straatje. Opeens begon het ijs te golven. Hij reed voor me, en trapte de bodem open. Ik dook erin, hij bleef boven.

Niet te geloven hoe stil en rustgevend de schemerwereld is onder het ijs. Baarmoederlijk stil, een plek om te verpozen. Tegelijkertijd de oprisping van een agressief

levensinstinct. Ik zag waar ik vandaan kwam. In het verse wak dansten de schotsen dat het een aard had. Met een paar rake klappen van de beenspieren – schoolslag – kwam ik boven.

Mijn schaatsmaat zag zo grijs dat het leek of hij zojuist gestorven was. Een meter of vijf, zes verderop zag ik mijn muts, een kobaltblauwe met een dikke gele bol erop, als een bloem tegen de onderkant van het ijs geplakt. Zover had ik er dus onder gezeten.

Alweer ontsnapt; ik was gereed voor het voorjaar.